

sygn. akt XVII AmC 1560/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 kwietnia 2012 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie Wydział XVII Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów

w składzie:

Przewodnicząca: Sędzia SO Małgorzata Perdion-Kalicka

Protokolant: asystent sędziego Arkadiusz Radecki

po rozpoznaniu w dniu 17 kwietnia 2012 r. w Warszawie na rozprawie

sprawy z powództwa (...) z siedzibą w P.

przeciwko (...) z siedzibą w B.

o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone

I. uznaje za niedozwolone i zakazuje (...) z siedzibą w B. wykorzystywania w obrocie z konsumentami postanowienia wzorca umowy o treści „Kasa nie jest zobowiązana do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązań wynikających z niniejszego Regulaminu w przypadku zaistnienia okoliczności, za które Kasa odpowiedzialności nie ponosi, w szczególności wad transmisji danych zaistniałych z przyczyn niezależnych od Kasy”;

II. zasądza od (...) z siedzibą w B. na rzecz (...) z siedzibą w P. kwotę 360 zł (trzysta sześćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

III. nakazuje pobrać od (...) z siedzibą w B. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 600 zł (sześćset złotych) tytułem opłaty od pozwu, od uiszczenia której powód był zwolniony;

IV. zarządza publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt (...) z siedzibą w B..

SSO Małgorzata Perdion-Kalicka

sygn. akt XVII AmC 1560/11

UZASADNIENIE

(...) z siedzibą w P. wniosło pozew przeciwko (...)w B. (zwanej dalej również SKOK) o uznanie za niedozwolone i zakazanie wykorzystywania w obrocie z konsumentami postanowienia wzorca umowy o treści „Kasa nie jest zobowiązana do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązań wynikających z niniejszego Regulaminu w przypadku zaistnienia okoliczności, za które Kasa odpowiedzialności nie ponosi, w szczególności wad transmisji danych zaistniałych z przyczyn niezależnych od Kasy (...)” oraz o zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwu powód wskazał, że pozwana w prowadzonej działalności gospodarczej posługuje się wzorcem umownym zawierającym zakwestionowane postanowienie. W ocenie powoda jest ono rażąco sprzeczne z dobrymi obyczajami i narusza uzasadnione interesy konsumentów. Zakwestionowana klauzula przewiduje zbyt daleko idące wyłączenie odpowiedzialności odszkodowawczej względem konsumentów.

W odpowiedzi na pozew pozwana SKOK wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych. Pozwana zarzuciła, że powód nie wykazał, w jaki sposób zakwestionowana klauzula umowna rażąco narusza interesy konsumenta oraz narusza dobre obyczaje. Pozwana powołała się na przepis art. 429 k.c. stanowiący, że kto powierza wykonanie czynności drugiemu, ten jest odpowiedzialny za szkodę wyrządzoną przez sprawcę przy wykonywaniu powierzonej mu czynności, chyba że nie ponosi winy w wyborze albo że wykonanie czynności powierzył osobie, przedsiębiorstwu lub zakładowi, które w zakresie swej działalności zawodowej trudnią się wykonywaniem takich czynności. Działalność pozwanej obejmuje natomiast świadczenie na rzecz swoich członków usług finansowych: gromadzenia środków pieniężnych, udzielania im pożyczek i kredytów, przeprowadzania na ich zlecenie rozliczeń finansowych oraz pośredniczenia przy zawieraniu umów ubezpieczenia.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny.

Pozwana prowadzi działalność gospodarczą w formie spółdzielni m.in. w zakresie gromadzenia środków pieniężnych swoich członków, udzielania im pożyczek i kredytów oraz przeprowadzania na ich zlecenie rozliczeń finansowych (odpis z KRS – k. 24-25). W działalności tej pozwana posługuje się wzorcem umownym o nazwie „Regulamin świadczenia usługi (...)”, który w § 15 ust. 1 pkt a. zawiera postanowienie o treści „Kasa nie jest zobowiązana do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązań wynikających z niniejszego Regulaminu w przypadku zaistnienia okoliczności, za które Kasa odpowiedzialności nie ponosi, a w szczególności wad transmisji danych zaistniałych z przyczyn niezależnych od Kasy” (odpis wzorca umowy – k. 7-12).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

Powództwo jest zasadne.

Wstępnie zauważyć należy, że spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe są uznawane w orzecznictwie za przedsiębiorców – podmioty prowadzące działalność gospodarczą. Tak orzekł m.in. SN w dniu 21 stycznia 2011 r. (uchwała III CZP 125/10) wskazując, że zgodnie z art. 1 i 67 ustawy z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2003 r., nr 188, poz. 1848 ze zm.) prowadzenie działalności gospodarczej jest podstawowym przedmiotem działania oraz racją bytu prawnego spółdzielni. Prowadzona jest ona w interesie członków na zasadach rachunku ekonomicznego, w celu zapewnienia im korzyści, przy czym ma ona charakter działalności gospodarczej tzw. bezwynikowej – nieobliczonej na zysk. Działalność taka nadal podporządkowana jest regułem ekonomicznym, a motyw zysku (zarobku) zastępowany jest motywem racjonalnego (ekonomicznego) gospodarowania, co oznacza zamiar uzyskania maksymalnego efektu - niekoniecznie zysku - przy danym nakładzie środków albo zamiar minimalnego zużycia tych środków w celu wykonania wyznaczonego zadania. Te obserwacje w pełni odnoszą się do spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, będących przecież szczególną postacią spółdzielni.

Analizując abuzywność zakwestionowanego postanowienia umownego, wskazać należy, że w myśl art. 385¹ § 1 k.c. za niedozwolone uznaje się postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

Oznacza to, że dla uznania określonego postanowienia umownego za niedozwolone i wyeliminowania go z praktyki stosowania z konsumentami konieczne jest stwierdzenie, że spełnia ono łącznie następujące przesłanki:

1. nie zostało uzgodnione indywidualnie z konsumentem (zostało narzucone konsumentowi),
2. nie dotyczy sformułowanych w sposób jednoznaczny głównych świadczeń stron,
3. ukształtowane w ten sposób prawa i obowiązki pozostają w sprzeczności z dobrymi obyczajami,
4. ukształtowane w ten sposób prawa i obowiązki rażąco naruszają interesy konsumenta.

Analizowana klauzula umowna nie była uzgadniana indywidualnie z konsumentami, o czym świadczy jej stanowcze sformułowanie. Klauzula ta nie dotyczy także głównych świadczeń stron, ponieważ reguluje jedynie kwestię odpowiedzialności pozwanej za niewykonanie zobowiązania. Powyższych ocen pozwana nie kwestionowała.

Przedmiotem badania Sądu w zaskarżonej klauzuli stała się jej ewentualna sprzeczność z dobrymi obyczajami, jak również ustalenie, czy ukształtowane nią prawa i obowiązki stron nie naruszają rażąco interesów konsumenta.

Należy wskazać, że „dobre obyczaje” to reguły postępowania niesprzeczne z etyką, moralnością i aprobowanymi społecznie obyczajami. Istotą dobrych obyczajów jest szeroko rozumiany szacunek do drugiego człowieka. Za sprzeczne z dobrymi obyczajami można uznać więc działania zmierzające do niedoinformowania, dezorientacji, wywołania błędnego przekonania konsumenta, wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności, a więc o działanie potocznie określane jako nieuczciwe, nierzetelne, odbiegające na niekorzyść od przyjętych standardów postępowania. Pojęcie „interesów konsumenta” należy rozumieć szeroko, nie tylko jako interes ekonomiczny. Mogą tu bowiem wejść w grę także inne aspekty, jak choćby zdrowia konsumenta (i jego bliskich), jego czasu zbędnie traconego, dezorganizacji toku życia, przykrości, zawodu itp.

Należy także wskazać, że klauzula generalna wyrażona w art. 385¹ § 1 k.c. uzupełniona została listą niedozwolonych postanowień umownych zamieszczoną w art. 385³ k.c. Obejmuje ona najczęściej spotykane w praktyce klauzule uznane za sprzeczne z dobrymi obyczajami, zarazem rażąco naruszające interesy konsumenta. Ich wspólną cechą jest nierównomierne rozłożenie praw, obowiązków lub ryzyka między stronami prowadzące do zachwiania równowagi kontraktowej. Są to takie klauzule, które jedną ze stron (konsumenta) z góry, w oderwaniu od konkretnych okoliczności, stawiają w gorszym położeniu. Wyliczenie to ma charakter niepełny, przykładowy i pomocniczy. Funkcja jego polega na tym, iż zastosowanie we wzorcu umowy postanowień odpowiadających wskazanym w katalogu znacząco ułatwić ma wykazanie, że spełniają one przesłanki niedozwolonych postanowień umownych objętych klauzulą generalną art. 385¹ §1 k.c.

Dokonując analizy zakwestionowanej klauzuli umownej, Sąd stwierdził, że pozostaje ona w sprzeczności z dobrymi obyczajami i w konsekwencji rażąco narusza interesy konsumentów.

Zgodnie z art. 471 k.c. dłużnik obowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Zakres tej odpowiedzialności można rozszerzyć albo ograniczyć, z tym że nieważne jest zastrzeżenie, iż dłużnik nie będzie odpowiedzialny za szkodę wyrządzoną wierzycielowi umyślnie (art. 473 k.c.). Dodatkowo, dłużnik odpowiedzialny jest jak za własne działanie lub zaniechanie za działania i zaniechania osób, przy pomocy których zobowiązanie wykonuje (art. 474 k.c.). Przyjmuje się, że i tę odpowiedzialność można rozszerzyć bądź ograniczyć, jednakże bez możliwości wyłączenia odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną umyślnie przez te osoby.

Powołane przepisy, poza regulującymi możliwość wyłączenia odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną umyślnie, mają charakter dyspozytywny. Oznacza to, że strony stosunku cywilnoprawnego mogą je umownie modyfikować. Jednakże, w sprawach o uznanie postanowienia wzorca umowy wykorzystywanego w stosunkach z konsumentami za niedozwolone, aby mogło dojść do badania istoty danego postanowienia umownego, konieczne jest stwierdzenie, że nie podlegało ono negocjacom. Chodzi o sytuacje, w których przedsiębiorca wykorzystując swoją faktyczną przewagę nad konsumentem, narzuca mu warunki, na jakich zostaje między nimi ukształtowany stosunek prawny.

Należy podkreślić, że dyspozytywne uregulowania kodeksu cywilnego zawierają wzorcowe wyważenie wzajemnych interesów stron umów zawieranych na gruncie prawa cywilnego. Przepisy te zapewniają równowagę i neutralne ukształtowanie ich uprawnień oraz obowiązków. W sytuacji, gdy przedsiębiorca w „narzucanym” wzorcu umowy odstępuje od dyspozytywnego uregulowania kodeksowego na niekorzyść konsumentów, ich interesy doznają uszczerbku.

Mocą zakwestionowanej klauzuli umownej, pozwana wyłączyła swoją odpowiedzialność za szkody wynikające z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązań, podając jako przykład sytuacji, która nie rodzi jej odpowiedzialności – wady transmisji danych zaistniałe z przyczyn niezależnych od siebie. W ocenie Sądu tak zakreślone ograniczenie odpowiedzialności pozwanej oznacza wyłączenie odpowiedzialności za działania i zaniechania pomocników – podmiotów, przy pomocy których pozwana wykonuje swoje zobowiązanie. Jest to sprzeczne z przytoczonymi wyżej przepisami kodeksu cywilnego, stawiając przedsiębiorcę w sytuacji korzystniejszej od przewidzianej tymi przepisami. Na wypadek zaistniałej u pomocnika awarii, odpowiedzialność pozwanej została wyłączona, gdy tymczasem według zasad ogólnych, przedsiębiorca ponosi odpowiedzialność wobec konsumenta, natomiast dalej w ramach roszczeń regresowych pomocnik może ponosić odpowiedzialność wobec przedsiębiorcy. Sprzeczne z dobrymi obyczajami jest to, że pozwana przerzuciła na konsumenta konieczność dochodzenia roszczeń od swojego pomocnika, podczas gdy strony te nie są związane ze sobą stosunkiem umownym. Jest to postępowanie nielojalne wobec konsumenta. Za rażąco naruszającą interesy konsumenta należy uznać okoliczność, że w razie dochodzenia przez niego roszczeń od pomocnika przedsiębiorcy w ramach odpowiedzialności deliktowej (odpowiedzialność kontraktowa nie ma tu miejsca, gdyż strony te nie łączy umowa), obciąża go obowiązek udowodnienia winy pomocnika, podczas gdy w ramach odpowiedzialności kontraktowej to dłużnik (przedsiębiorca) byłby zobowiązany do wykazania braku winy swojego pomocnika.

Nadto, zakwestionowana klauzula umowna mieści się w zakresie postanowień art. 385³ pkt 2 i 21 kc, zgodnie z którymi w razie wątpliwości za niedozwolone uważa się postanowienia umowne wyłączające lub istotnie ograniczające odpowiedzialność względem konsumenta za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania oraz uzależniające odpowiedzialność kontrahenta konsumenta od wykonania zobowiązań przez osoby, za pośrednictwem których kontrahent konsumenta zawiera umowę lub przy których pomocy wykonuje swoje zobowiązanie. W świetle ugruntowanego orzecznictwa (por. wyrok Sądu Najwyższego z 3 lutego 2006 r., sygn. akt I CK 297/2005) naruszenie jednego z postanowień art. 385³ kc przesądza o jednoczesnym naruszeniu art. 385¹ § 1 kc, który definiuje pojęcie postanowienia niedozwolonego.

Nie jest słuszne powoływanie się przez pozwaną na przepis art. 429 k.c., gdyż znajduje się on w Kodeksie cywilnym w tytule „czyny niedozwolone” i znajduje zastosowanie poza stosunkami umownymi. Adekwatny do rozpatrywanej sytuacji, w której dochodzi do niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, jest powołany wyżej przepis art. 474 k.c., znajdujący się w tytule „wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania”. Na jego podstawie należy analizować kwestię odpowiedzialności kontraktowej za działania bądź zaniechania pomocników.

Wymienione powyżej przyczyny wskazują zdaniem Sądu, na ukształtowanie obowiązków konsumenta w spornym postanowieniu w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, który narusza rażąco interesy tego konsumenta (art. 385¹ § 1 kc). Wobec tego, Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznał za niedozwolone i zakazał wykorzystywania w obrocie z konsumentami zakwestionowanej w pozwie klauzuli umownej na podstawie art. 479⁴² § 1 k.p.c.

O kosztach postępowania orzeczono w oparciu o art. 108 § 1 k.p.c. obciążając nimi w całości pozwaną stosownie do wyniku sporu na podstawie art. 98 § 1 k.p.c.. Na podstawie art. 98 § 3 w zw. z art. 99 k.p.c. na koszty te złożyły się koszty zastępstwa procesowego w wysokości 360 zł określonej w § 14 ust. 3 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2002 r., nr 163, poz. 1349 ze zm.).

Opłatę sądową w wysokości 600 zł, od wniesienia której powód był zwolniony, Sąd postanowił obciążyć pozwaną na podstawie art. 26 ust 1 pkt 6 oraz art. 113 ust. 4 w zw. z art. 96 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2005 r., nr 167, poz. 1398 ze zm.).

O publikacji prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym zarządzono na podstawie art. 479⁴⁴ § 1 k.p.c., obciążając kosztami pozwaną.

SSO Małgorzata Perdion-Kalicka